

BİR KURUCU KİŞİLİK OLARAK ESAT TURAK

İLHAN TEKELİ*

GİRİŞ

24 Mart 2004'de Esat Turak'ı yitirdik. ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nin kurucu kadroları, birer birer aramızdan ayrılıyor. Esat Turak şehir ve bölge planlama alanının önemli birçok kuruluşunun kurucusu olmuştur. 1958 de kurulan İmar ve İskân Bakanlığı'ndaki Bölge Planlama Dairesi'nin kurucu başkanlığını yapmış, ODTÜ'de Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün ilk başkanı olmuş, TMMOB Şehir Plancıları Odası'nın kurulmasında öncü rolü oynamış ve ilk başkanlığını yapmış ve nihayet Bölge Planlama Seksiyonu'nun kuruculuğu rolünü üstlenmiştir. Bu nedenle yazının başlığında onun kişiliğinin kurucu yönünü vurgulamayı seçtim.

Esat Turak'ın yaşam öyküsünün bir biyografi kurgusu içinde değil, daha çok Türkiye'de kent planlama tarihi bağlamı içinde anlatmaya çalışacağım. Bu anlatıyı kurarken kendisinin Şehir Plancıları Odası için hazırladığı cv'deki bilgilerden, ölümü sonrasında Şehir Plancıları Odası'nın 27 Nisan 2004'de düzenlediği anma toplantısında söylenenlerden ve kendi hatıralarımdan yararlandım.

ŞEHİRCİLİK ÖNCESİNDEKİ YAŞAM GÜZERGAHI

Yeğeni Nazif Eksen'in anlattıklarına göre, annesi ve babası Balkan Türklerindendi. Esat Turak'ın babası Ohri, Resne ve Manastır'da müftülük yapıyordu; aynı zamanda da tarih öğretmeni idi. İngilizlerin Malta sürgünleri arasında olması onun aynı zamanda İttihatçılara yakın siyasal faaliyetler içinde bulunduğunu gösteriyor. İngilizler Malta'ya sürgünlerini genellikle İstanbul'dan toplamışlardı. Ama az sayıdaki sürgün de Makedonya'dan Malta'ya gönderilmişti. Esat Turak'ın babası da bunlar arasındaydı. Malta sürgünleri ülkelerine geri gönderildiğinde o da Ohri'ye dönmüştü. Annesi de 'Hürriyet Kahramanı' diye tanınan Resneli Niyazi'nin sülalesinden geliyordu. Esat Turak'ın mücadeleci kişiliğinin oluşmasında her halde böyle bir aileden gelmesinin önemli bir payı vardı.

Esat Turak'ın babası Ohri'ye döndükten sonra, ailesini toplayıp İstanbul'a kaçabilmek için uğraşmaya başlamış ve ancak 1,5 yıl sonra bu isteğini gerçekleştirebilmiştir. Yani babası Cumhuriyetin ilan edildiği günlerde artık Türkiye'dedir. Türkiye'de müftülük değil, tarih öğretmenliği yapmaktadır. O yıllarda Urfa Lisesi'ne atanınca, gitmekte tereddüt etmez. Lise müdürlüğü görevini kabul eder, uzun yıllar orada kalır. Esat Turak 1925 yılında doğar. Cumhuriyetin ilerici bir öğretmen ailesinin çocuğu olarak yetişir.

Esat Turak, şehir planlamaya yönelmesinin ilk adımlarını 1944-1949 yılları arasında İTÜ'de mimarlık eğitimi sırasında atmıştır. Bu dönem Yüksek Mühendis Mektebi'nin, İstanbul Teknik Üniversitesi'ne dönüştüğü yıllardır. Yeni bir heyecanın, bir iddianın bulunduğu bir ortamda mimarlık eğitimi almaya başlamıştır. Hitler rejimi dolayısıyla Almanya'dan ayrılmak zorunda kalmış bulunan çok değerli bir eğitim kadrosu burada toplanmış bulunuyordu. İTÜ Mimarlık Fakültesi'nden 1949'da mezun olanlar arasında Doğan Kuban, Hande Suher, İlhami Ural ve Vedat Dalokay bulunmaktadı. Vedat Dalokay'la daha sonraki yıllarda da yakın ilişkileri olmuştur. İTÜ'den 1949 mezunu olan bir başka ünlü kişi Süleyman Demirel'dir. O İnşaat Fakültesi mezunudur. "6 inşaat" diye bilinen, mezuniyetleri bir yıl gecikmiş ünlü bir sınıftandır.

Esat Turak'ın mimarlıkla yetinmeyerek şehirciliğe yönelmesinde, o sırada İTÜ'de şehircilik dersi veren Gustav Oelsner'in önemli katkısı olduğunu sanıyorum. Oelsner inancılı bir sosyal demokratı. Parti saflarında militanca çalışmıştı. Hitler iktidara gelince de orada kalamamış, Almanya'dan ayrılarak Türkiye'ye gelmişti. Hamburg yakınlarında, Altona yerleşmesindeki planlama çalışmalarıyla tanınıyordu. Daha önce akademik bir deneyimi olmamasına karşın 1939 yılında Şehircilik Kürsüsü'ne Ord. Prof. olarak atanmıştı. Ayrıca ondan Bayındırlık Bakanlığı'nın Şehircilik Fen Heyeti'nde yararlanılıyordu.

Genellikle 'bahçe şehir' türü yerleşmelerin, düşük yoğunluklu ve tarihe duyarlı kentlerin, insanların

Ayşe Turak Arşivi.

ESAT TURAK

(1925 Ohri - 24 Mart 2004 Ankara)

* Prof. Dr.; ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, emekli öğretim üyesi

yaşamaları için en uygun yerleşmeler olduğunu savunuyordu. Almanlar'ın "Siedlung" dedikleri, o zaman çok tutulan, alt şehir uygulamaları yapmıştı. Ama Türkiye'ye geldiğinde doğrudan Almanya'daki uygulamalarını Türkiye'ye nakletmeye çalışmadı. Türkiye'de iken *Arkitekt* dergisinde yayınladığı yazılar onun Türkiye'de uygulamayı ne yönde etkilemeye çalıştığına ışık tutmaktadır. Oelsner bu yazılarında "Bir kent planlanacaksa önce oradaki yaşam yakından araştırılmalı ya da keşfedilmelidir ve planlamadan beklenen, o yaşam biçiminin kalitelerini geliştirmektir." fikrini savunmaktadır. Kanımca bu, sürdürülebilirlik anlayışının çok hoş ve dünya yazınına göre çok erken bir formülasyonudur. Bu anlayış içinde sürdürülebilirlik kavramı bir yerleşmenin yerel yaşam biçimlerinin geliştirilmesi üzerinden tanımlanmıştır.

Meclis İnşaatında. A. Turak Arşivi.

Meclis Önünde. E. Turak Arşivi.

Oelsner'in öğrencileri üzerinde çok etkili bir kişi olduğunu biliyoruz. Örneğin Gündüz Özdeş onu adeta babası yerine koyuyor. Gündüz Özdeş'in duyarlı yaklaşımlarında onun etkisi olduğu çok açık. Sanıyorum ki Esat Bey'in şehirciliğe yönelmesinde de Gustav Oelsner'in öğrencisi olmasının önemli bir etkisi olmuştur. İTÜ'den mezun olduktan sonra ilk çalıştığı yerin Bayındırlık Bakanlığı'nda Gustav Oelsner'in danışmanlık yaptığı Şehircilik Fen Heyeti olması da herhalde bir rastlantı değildir.

Bayındırlık Bakanlığı Şehircilik Fen Heyeti'nin Türkiye Şehircilik tarihi bakımından önemli bir yeri vardır. 1935'ler sonrasında Türkiye'de şehir planlama pratiğini yönlendiren iki odak bulunmaktadır. Bunlardan biri Belediyeler İmar Heyeti'dir. Belediyeler için imar planları yapmaktadır. Bu kurum İkinci Dünya Savaşı sonrasında İller Bankası'nın iki temel ayağından birini oluşturmuştur. Burada Mithat Yenen gibi Alman planlama ekolünün temsilcisi olarak görülebilecek kişiler yer alacaktır.

İkinci odak Şehircilik Fen Heyeti'dir. Bayındırlık Bakanlığı'ndaki bu büroda da belediyeler için planlar yapılmaktadır. Bu büroda çalışanlar 1958 yılında İmar ve İskân Bakanlığı kurulurken onun oluşumunda önemli rol oynadılar. Şimdi bu büroda çalışmış olan üç isim sayacağım. Bunlar Esat Turak, Aydın Germen ve Tuğrul Akçura'dır. Bu üç kişi yurt dışında şehir planlama diploması almış ilk planlılardır. Şehir Planlama mesleğinin oluşmasında ve kurumsallaşmasında öncü roller oynamışlardır. Şehir planlama alanındaki serüvenleri de önemli paralellikler göstermiştir.

HARVARD'DA KENT PLANLAMA EĞİTİMİNE ATILAN İLK ADIM

Esat Turak'ı İTÜ sonrasında Şehircilik Fen Heyeti'nde çalışmaya başlaması ile, bir yandan onun bu alanda ilerlemek istediği, öte yandan belki de Şehircilik Fen Heyeti'nde Celal Ulusan'la başlayan ABD kent planlığına açılma eğilimi, ABD'de Harvard'da, 1951-1952 yıllarında Şehir Planlama eğitimi almaya yöneltmiştir.

1950'li yılların başında Harvard'a gitmenin önemi üzerinde de durmalıyız. Harvard'ın genel olarak çok ünlü bir üniversite olmasını bir yana bırakarak, kent planlaması bakımından önemini ele alalım. Harvard ABD'deki en eski planlama okuluydu. John Friedmann, Janette Abu-Lughod gibi öğrencilerin mezun olduğu Chicago Üniversitesi'nin planlama bölümü 1950'li yılların başında açıldığında, ikinci planlama bölümü olmuştu. Bu yıllarda Harvard Üniversitesi Mimarlık Bölümü Bauhaus'un kurucusu ünlü mimar Walter Gropius tarafından yönlendirilmektedir. Gropius, dönemin tüm mimarları gibi kent planlamasıyla da ilgilidir. Nitekim

* Gropius Walter:1883-1969, Papers, Guide. Houghton Library, Harvard College Library.

arkadaşı olan şehir ve bölge plancısı Martin Wagner'in Türkiye'den Harvard planlama okuluna gelmesini sağlamıştır. Birlikte şehircilik konusunda makaleler yazmışlardır. Bunlardan biri "Cities Renaissance / Conference on Urbanism: The Problem of the Cities and Towns, Cambridge, 1942, bir diğeri ise "A Program for City Reconstruction", Architectural Forum, New York, July 1943'tür (*). Esat Turak'ın Walter Gropius'dan ders alıp almadığını bilmiyoruz. Wagner 1950'de emekli olduğuna göre onun öğrencisi olmuştur. Ayrıntılarını bilmiyoruz ama Esat Turak'ın, Harvard'da İTÜ'den çok farklı bir mimarlık anlayışını, yani modernist mimariyi de tanımak olanağını bulduğu muhakkaktır.

Esat Turak Harvard'dan şehir planlama lisans derecesini aldıktan sonra Türkiye'ye dönmüş, bir süre Bakanlık'ta çalıştıktan sonra askerlik görevini tamamlamıştır. Bundan sonra Turak'ın yüksek lisans derecesini almak üzere yeniden Harvard Üniversitesi'ne gittiğini görüyoruz. 1955-1956 yıllarında eğitimine devam ederek yüksek lisans derecesini almıştır. 1956-1957 yıllarında ABD'de Little Rock'ta Pulaski County Metropolitan Alan Planlama teşkilatında şehir plancısı olarak çalışmıştır. Aynı zamanda bu bölge için bir konut araştırması ve okul sistemi planlaması yapmıştır.

YENİ BİLGİ SAHİBİ OLMAK KURUCU OLMA FIRSATLARINI YARATYOR

1950'li yıllarda kent planlamayla da ilgili görülebilecek yeni kurumsal gelişmeler olmuştur. Bu dönem TMMOB'nin örgütlenme yılları ve Mimarlar Odası da onun içinde yer alıyor. Daha önce kurumsal olarak devletin tanıdığı bir meslek örgütü yok. Devlet dışında bir tür demokratik kitle kurumu olarak, mimarlık camiasının sesini duyurmaya başlıyor, ona mühendislerden ayrı bir kimlik kazandırmaya çalışıyor. Yine aynı dönemde Türkiye'de ikinci ulusal mimariden enternasyonal bir mimariye geçiş yaşanıyor. Aslında, Esat Bey'in Harvard'da eğitim görmesi bu bakımdan da önemlidir. Esat Turak Türkiye'ye geldiğinde, mimar kimliğiyle modern mimariyi savunan çevrenin etkin bir katılımcısı olmuştur.

Esat Turak Türkiye'ye 1957 yılında Türkiye'ye döndüğünde, çok nitelikli bir eğitim görmüş ve bir planlama bürosunda çalışarak pratik deneyimler kazanmış bulunuyordu. Bu yıllar Türkiye'nin iyi yetişmiş plancıya en çok gereksinime duyduğu yıllardır. Böyle bir plancının gündeminde kaçınılmaz olarak iki önemli konu bulunacaktır. Bunlardan birincisi, yaşamakta olan çok hızlı kentleşmedir, şehirlerin çevresinde gecekondu kuşakları oluşmuştur. Türkiye bu olgu karşısında ne yapacağını bilememektedir. 1930'lardan beri Türkiye'de kurumsallaşmış bulunan, mimarlık becerilerinin uzantısında gelişmiş bulunan şehir planlama yaklaşımın, bu soruna çözüm getirilebileceği konusunda da önemli kuşkular ortaya çıkmıştır.

İkincisi ise Menderes Operasyonları diye bilinen imar faaliyetleridir. Bu operasyonlar 1956 yılında başlamıştır. Menderes içine girdiği siyasal prestij kaybindan kurtulmak için büyük kentlerde, özellikle de İstanbul'da, imar faaliyetlerine girişmiştir. Türk şehirleri ilk kez modernitenin yıkıcı yüzüyle karşılaşmaktadır. Örgütlenmiş bir kurum olarak Mimarlar Odası buna karşı ciddi bir eleştiri kampanyası başlatmıştır. Bu mücadele veren gruba baktığımız zaman, daha önce adını saydığımız üç plancıyı belirli başka isimlerle birlikte görüyoruz. Bunlar; Turgut Cansever, Şevki Vanlı, Cihat

Kızı ile. A. Turak Arşivi.

Burak'tan oluşmaktadır, belki Aptullah Kuran'ı da bunlara eklemek gerekir.

1950'li yılların sonuna geldiğinde sahneye iki yeni kurum giriyor. Bunlardan birincisi, 1956'da kurulan Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi. İkincisi ise, 1958'de kurulan İmar ve İskân Bakanlığı, özellikle de onun Bölge Planlama Dairesi'dir. Bu kurumların tarihine baktığımızda, çok ilginç bir durum ortaya çıkıyor. Daha önce üzerinde durduğumuz Bayındırlık Bakanlığı Şehircilik Fen Heyeti'nin, ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nin ve İmar İskân Bakanlığı Bölge Planlama Dairesi'nin kaderinin bir anlamda iç içe geçtiğini görüyoruz.

Şöyle bir mekanizma çalışıyor: İmar ve İskân Bakanlığı kurulurken, kadrolarının oluşmasında Şehircilik Fen Heyeti önemli bir rol oynuyor. Ama bu kadrolar siyasal iktidarla uyum içinde olmuyorlar. Bir anlamda yeni anlayışları ve bilgileri olan bu kadrolar, siyasal iktidarı rahatsız ediyor. Ve bakanlıktaki görevlerinden uzaklaştırılıyorlar. Uzaklaştırılanlar kendilerini yeni kurulmakta olan Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde hoca olarak buluyorlar. Bölge Planlama Dairesi başkanlığına bu gruptan Bakanlık'ta kalan bir diğeri atanıyor. Süreç yeniden başlıyor. Esat Turak, Aydın Germen ve Tuğrul Akçura bir biri ardı sıra aynı kaderi paylaşıyor.

Kızı ile. A. Turak Arşivi.

Bu gelişme öyküsünü tamamlamak için 1950'lerin sonuna doğru çıkan birkaç yasa ve bir belge üzerinde durmak gerekir. Bunlardan birisi 6785 sayılı İmar Kanunu'dur. İmar yasasının oluşumunda iki eğilim arasında bir çatışmanın yaşandığını biliyoruz. Bir eğilim, yeni yasanın Yapı ve Yollar Kanunu gibi çok ayrıntılı bağlayıcılıklar içermemesini, esnek bir yasa olmasını savunuyor. Bu kampta daha çok planlama eğitimi görmüş olanlar var. Bu yasanın hazırlanmasında çalışmış olan Aydın Germen'in böyle bir duruşu olduğunu biliyorum. Yasanın hazırlandığı yıllarda Harvard'da yüksek lisans eğitimini yapmakta olan Esat Turak bu mücadele içinde doğrudan yer almıyor.

Bu duruşun karşısında üst kademe bürokratlar yer alıyor. Onların sözcülüğünü Orhan Alsaç yapıyor. Aydın Germen bir gün bana Orhan Alsaç'ın nasıl bir emrivaki ile yasa taslağını değiştirdiğini anlatmıştı. Tabii bu kamuoyuna yansımayan, bürokrasi içindeki bir çekişmedir. Bu olgu dönemin yenilikçi plancılarının neden rahat bir uygulama şansı elde edemediğini ortaya koyuyor.

İmar Kanunu bu iki grubun çatışması sonucunda, daha çok bürokrasinin tercihlerinden etkilenerek yasalıyor. Bu yıllarda Menderes operasyonu yürütülmeye başlamıştır. CHP ve Mimarlar Odası bu uygulamalara karşı güçlü bir muhalefet üretmektedir. Eleştiriler uygulamaların bir plana dayanmaması üzerinde yoğunlaşmıştır. Menderes de bu muhalefeti yanıtlamak için İmar ve İskân Bakanlığı'nı kuruyor. İmar ve İskân Bakanlığı, icracı bir bakanlık olmaktan çok, bir araştırmacı, bir plancı kuruluş olarak ortaya çıkıyor. Bu bakanlığın kurulması sırasında, yönetim eski üst kademe bürokratların elinde kalmıştır. Benim öyküleri üzerinde durduğum bu üç yenilikçi plancı önemli sorumluluklar yüklenememiş, o Bakanlığın kurgusu içinde, adeta Bölge Planlama Dairesi'ne hapsedilmişlerdir. Yani Bölge Planlama Dairesi bir çeşit tecrit yeri olarak çalışıyor. Sürgün yeri değil, ama bir tecrit yeri, yani uygulamada etkili işlerden yalıtılan iyi yetişmiş plancılar burada toplanıyor. Adeta bir araştırma enstitüsü gibi çalıştırılıyor.

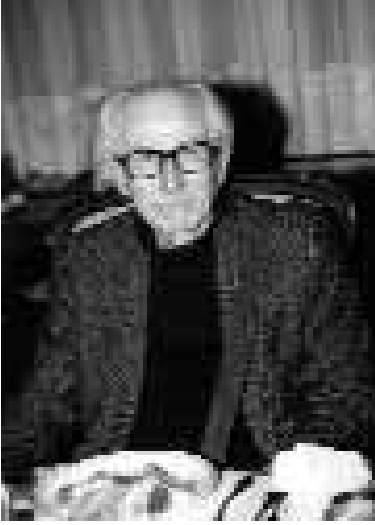
Öğrencileriyle, Aralık 1960. A. Turak Arşivi.

1957 yılında Türkiye'ye dönen Esat Turak Bayındırlık Bakanlığı'nda yeni kurulan Bölge Planlama Fen Heyeti'ne Müdür olarak atandı. Bu fen heyeti müdürlüğünün kurulmasıyla Türkiye'de bölge planlaması ilk kez kurumsallaşmış oluyordu. İmar ve İskân Bakanlığı'nın kurulunca da bölge planlaması işlevi bu bakanlığa devrediliyordu. Yeni bakanlığın bünyesinde kurulan Planlama ve İmar Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan Bölge Planlama Dairesi başkanlığına da Esat Turak getirildi. Ama bu bakanlığın kurulması sırasında, önemli mevkilere eski bürokratlar getirilmişti. Bölge planlama, yenilikçi plancılara bırakılan bir alan olmuştu. Bu, biraz da onları pratik dışında tutmak demektir. Örneğin onlardan birinin Planlama ve İmar Genel Müdürü yapılması halinde yapabilecekleri atılımlara güven duyulmamıştı. Esat Turak 1958-1960 arasında Bölge Planlaması Daire Başkanlığı döneminde, daire için bir çalışma programı oluşturdu ve dairenin OECD ve BM ile ilişkilerini geliştirmeye çalıştı. 1959 yılında ODTÜ Mimarlık Bölümü'nde yarı zamanlı olarak şehir planlama dersleri vermeğe başlamıştı. Muhtemelen Bakanlık'taki bürokratik ilişkilerin onun yapmak istediklerinin önünü açmaması üzerine, 1960 yılında ODTÜ'ye tam zamanlı öğretim üyesi olarak geçti.

1960'da meslek camiası içinde ve bürokraside bu tür yarışmalar / çatışmalar sürerken, 27 Mayıs askeri müdahalesi gelip çatıyor. Bu müdahaleyi Mimarlar Odası, dönemin birçok aydın çevresi gibi bir umut olarak görüyor ve o günlerde ünlü Mimarlar Odası 1960 Bildirgesi'ni yayınlıyor. O bildirme Türkiye'de ilk defa kentleşmenin genel bir değerlendirmesinin yapıldığı ve bu konuda politika önerilerinin geliştirildiği metindir. Daha önce sözünü ettiğim 5-6 kişilik grup ve yenilikçi plancılar, Mimarlar Odası içinde bu bildirinin yazılmasında fikir babalığı yapmıştır. Benim bildiğim kadar nihai metni bu gruptan Tuğrul Akçura kaleme almıştır.

Mimarlar Odası'nın bu çalışmalarının sonuca ulaşmamasında benim bildiğim kadar bir mektup olayı etkili oluyor. Turgut Cansever Millî Birlik Komitesi'ne bir mektup yazıyor. Bu mektupta imar işlerinin iyi gitmediğini, bunun nedeninin İmar ve İskân Bakanlığı'nın bürokrasisi olduğunu söylüyor. Millî Birlik Komitesi de bu mektubu gereği için İmar ve İskân Bakanlığı Müsteşarı'na gönderiyor. Bu şikâyetin açığa çıkması, Oda kongresinde olumsuz bir hava yaratıyor ve yapılan seçimde yenilikçi plancılara yakın olan Mimarlar Odası yönetimi değişiyor.

O günlerde İstanbul sorunu, askeri müdahale sonrasında yeni yönetimin gündeminde de önemli bir yer tutmaktadır. Çok eleştirilmiş Menderes Operasyonları karşısında planlı bir gelişmenin nasıl gerçekleştirileceğini göstermek istemektedir. Bir general, İstanbul Vali ve Belediye Başkanı olmuştur. İstanbul'un planlamasını yeniden örgütlemeye çalışmaktadır. Belediye İmar Müdürlüğü'ne Turgut Cansever, İmar ve İskân Bakanlığı bünyesinde oluşturulan Doğu Marmara Bölge Planlaması'nın başına ise Tuğrul Akçura getirilir. İstanbul'un planlaması konusundaki gelişmeler, bir anlamda, İmar ve İskân Bakanlığı bürokrasisinin hazmetmekte zorlandığı bir yönde olmaktadır.

Bu yaşananlara bugünden baktığımda açıklamakta zorlandığım bir şey var. Neden Esat Turak bu oluşumda rol almıyor? Onun yeni ekiple yakın bir ilişkisi vardır. Bu ekip içinde metropoliten planlama tecrübesi olan tek kişi Esat Turak'tır. Biz ODTÜ Şehir Planlama Bölümü'nde birinci sınıf öğrencisiyken Esat Turak bizi o projeye götürmüştü. Yöneticileriyle iyi ilişki içindeydi, ama bu çalışmaların organik bir parçası değildi. Belki de bunun nedenlerinden biri, Esat Turak'ın Bakanlık'tan ayrılıp ODTÜ'ye geçerek, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü kurucu Başkanı olarak görev almasıydı.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin kurulması düşüncesinin gelişmesinde tetikleyici rolün Charles Abrams'ın Türkiye'de konut sorununun çözümü için yazdığı rapor tarafından oynadığı bilinmektedir. Bu raporda konut ve kentleşme sorunlarının yabancı uzmanların tavsiyeleriyle değil, ancak bu konularda yerel uzman yetiştirilmesiyle sağlanacağı vurgulanarak, bu amaçla bir üniversite kurulması öneriliyordu. Raporun bir ikinci tavsiyesi daha bulunuyordu. O da bu üniversitede şehircilik ve mimarlık fakültesinin öncelikle kurulmasıydı. Ancak bu fakülte kurulduktan sonra mühendislik fakültesinin kurulmasını öneriyordu. ODTÜ, Abrams'ın önerisiyle kurulmuştu ama fakültelerin kuruluşunda onun önerdiğinin tersine bir sıra izleniyordu. Önce mühendislik kurulmuş, şehircilik bölümünün kurulması ise 1961'e kalmıştı.

1960 yılından itibaren ODTÜ'de tam zamanlı olarak çalışmaya başlayan Esat

Turak, ODTÜ Kampüsü yarışmasına katılır. Bilindiği üzere yarışmayı Behruz Çinici kazanmıştır. Esat Turak ve arkadaşlarının hazırladığı proje ikinci ödülü alır. Esat Turak'ın bu yıllardaki esas uğraşı Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün gelişme programını hazırlamak olur. Bu ayrıntılı bir programdır. Öğretim kadrosunun nasıl yetiştirileceği, öğrenci sayısının zaman içinde nasıl gelişeceği, iyi öğrenci alabilmek için alınacak öğrencilere nasıl burs sağlanacağı vb. konularını içeren ayrıntılı bir programdır. Böyle bir programın geliştirilmesi o yıllarda bölge planlamaya öncelik veren OECD'nin ilgisini çekmiş ve gerekli finansal destek sağlanmıştır. Bu program 1961 yılında uygulamaya konulmuştur. Türkiye'nin ilk şehir ve bölge planlama yüksek lisans programı 1961 yılında eğitime başlamıştır. Bölümün ilk öğrencileri Tansı Şenyapılı, İrem Acaroğlu ve ben olduk. Eğitim başladıktan 3-4 ay sonra Esat Turak ODTÜ'den ayrıldı, Kanada'ya gitti.

Esat Turak'ın kurduğu bir bölümü birden bire bırakarak gitmesinin nedenlerini açıklamakta zorlanıyorum. Esat Bey'in ısrarcı kişiliği düşünülürse bu normal bir durum değil. Burada bir rahatsızlık var. Bu ayrılışın gerisinde ailevi nedenler bulunabileceği gibi, programının uygulanmasında karşılaştığı dirençler de bulunabilir. Ama açık olan şu ki Esat Turak'ın ayrılmasından sonra Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, hazırlanan programa göre gelişmemiştir. Hazırlanan program uygulanabilseydi Bölüm'ün performansı günümüzde çok farklı bir yerde bulunurdu.

Esat Turak'ın Harvard Üniversitesi'nden aldığı şehir planlama lisans ve yüksek lisans dereceleri ona önemli bir ayrıcalık getiriyordu. Türkiye'de sıkıldığında, kolayca iş bularak yurt dışına gidebiliyordu. 1962'de Kanada'ya gitti. Montreal'de J.C.La Haye Planlama Bürosu'nda İle Jesus Metropolitan Planlama Projesi yürütücüsü olarak çalıştı. 1965'de aynı kentte Rolph Latté Planlama Bürosu'nda baş planıcı olarak çalışmaya başladı. Burada konut alanları, kültür ve ticaret merkezi planlamaları yaptı. 1966 yılında Türkiye'ye geri dönmeye önce yedi ay süren bir dünya gezisine çıktı. Batı Kanada, Hawaii, Fiji, Avustralya, Hong-Kong, Colombo, Kahire ve Atina'ya gitti.

İKİNCİ KEZ TÜRKİYE'YE DÖNÜŞ VE KAMU ALANINDA DAHA MÜCADELECİ BİR YAŞAM

Esat Turak 1966 yılında Türkiye'ye döndüğünde, Şehir ve Bölge Planlama Seksiyonu'nun kurulmasında görev aldı. Öğretim programının hazırlandığı yıl seksiyon başkanlığını yürüttü. Benim de Esat Bey'le olan ilişkim esas olarak bu tarihten sonra gelişti. Ben şehir planlama yüksek lisans programında öğrenciyken aynı zamanda da askerlik görevimi yapıyordum. Askerlik bitince İmar ve İskân Bakanlığı Bölge Planlama Dairesi'nde çalışmaya başladım. Bir yandan ODTÜ'de öğrenciliğim sürüyor, öte yandan Zonguldak Bölge Planı'nı yürütücülüğünü yapıyordum. Projeyi tamamladıktan sonra Bakanlık beni OECD bursuyla ABD'ye bilgi ve görgümü artırmaya gönderdi. Ben de bu fırsattan yararlanarak Pennsylvania Üniversitesi'nden Bölge Biliminde Y. Lisans derecesi alarak 1966'de Türkiye'ye dönmüştüm.

vb. şeyler konuşuluyordu. Ben de hem Zonguldak Bölge Planı'nı yapmanın, hem de Walter Isard'ın öğrencisi olmanın güveniyle, "Bilmeyenler bu işe karışmayın, bilenler yapsın," gibi bir şeyler dedim. O toplantıdan sonra Bölge Planlama'ya ben de hoca olarak bulaşmış oldum. Ama derslere yarı zamanlı hoca olarak giriyordum, çünkü Bakanlığa mecburi hizmet borcum bulunuyordu.

O toplantıdan sonra Bölge Planlama Seksiyonu'nun oluşmasında iki görüş çatışmaya başladı. Görüşlerden biri bir tarım plancısı olan Weismann tarafından savunuluyordu. ODTÜ'deki bölge planlama eğitiminin tarım planlaması merkezli olarak kurulması isteniliyordu. Diğer ise sanayileşme, kentleşme ve metropoliten planlama merkezli bir bölge planlamayı öneriyordu. Esat Turak ve ben, bu ikinci görüşü savunuyorduk. Şehir ve Bölge Planlaması Bölümü içinde tarım merkezli bir bölge planlama bölümünün çevresine yabancı kalacağını düşünüyorduk. Ben bir taraftan da Isard'ın öğrencisi olmanın ve coğrafyada yaşanan kantitatif devrimin etkisiyle kantitatif ağırlıklı bir programın geliştirilmesini savundum. Bu çekişmeler sonucunda bir programda uzlaşıldı ve eğitim başladı.

1966'dan 1975'lere kadar 9 yıl ben ve Esat Turak, çok kez yan yana, birlikte olduk. Biraz önce sözünü ettiğim Bölge Planlama Seksiyonu'nun kent merkezli mi, kırsal merkezli mi kurulacağı tartışmasında başlayan düşünsel birlikteliğimiz sürerken, aynı yıllar içinde tüm üniversite yaşamını sarsan öğrenci hareketleri başladı. Türkiye 1965'lerden itibaren ilk kez sol düşünceye açılmıştı. Bir anlamda öğrenciler de, hocalar da, sol düşünceyi birlikte öğreniyorlardı. Tabii Esat Turak da, ben de, öğrenenler arasındaydık. Türkiye'de o zamana kadar görülmemiş canlı bir tartışma ortamı vardı. O sırada henüz Şehir Plancıları Odası'nın kurulması söz konusu değil, Mimarlar Odası'nda, ciddi bir muhalefet sürdürülüyor; Boğaz Köprüsü kampanyası, özel okullar kampanyası yürütülüyordu. Ben de Esat Turak ile birlikte bu kampanyalar içinde yer alıyordum. O sırada Mimarlar Odası yönetiminde "ilerici" bir grup, hatırlayabildiğim kadarıyla Maruf Önal, Vedat Dalokay, Ergun Unaran

Gilindire'de. A. Turak Arşivi.

Esat Turak beni bir toplantıya çağırdı, "gel bölge planlama seksiyonunun kuruluşunu konuşacağız," dedi. Gittim, bir masa etrafında toplanmışlar. "Weismann" diye İsraili bir ziraatçı vardı. Uzman olarak, orada duruma hâkim görünüyordu. Fatma Mansur da, Mübeccel Kiray da vardı. "Öğrenci alalım, birinci sömestere bir uygulama yapalım, bir bölge planlama yöntemi geliştirilsin, sonra da eğitim yapılsın,"

bulunuyordu. Bu yönetim Esat Turak'ı, Yiğit Gülöksüz'ü ve beni çağırarak bir "Milli Fiziki Plan Semineri" düzenlememizi istediler. Biz de bu semineri 1968 yılında düzenledik. Yankıları uzun yıllar sürdü.

Aynı yıllarda mesleğin kamu alanında şehir planlama tarihimiz bakımından önemli bir başka çatışma sürmekteydi. 1965'dan itibaren İller Bankası, Kent Planlama Yarışmaları çıkarmaya başlamıştı. Bu yarışmalarda İller Bankası planı yapılacak kentler için araştırmalar yapıyor ve bu araştırmaları güzel basılmış kitaplar halinde yayınlıyordu. Daha sonra yarışma açılıyor, jüriler toplanıyor, başarılı olan planı seçiyordu. Yarışma sonuçları belli olduktan sonra jürinin değerlendirmelerinin tartışıldığı kolokyumlar yapılıyordu. Meslek camiasının en heyecanlı tartışmaları bu faaliyetler etrafında geliyordu. Burada da ben ve Esat Turak yapılan yarışmaların ve araştırmaların biçiminin farklı olması gerektiğini savunduk. O savunmaların yansımalarının bir sonucu, Zonguldak Planı ve onun dokümanlarının bizim düşüncemize yakın olarak hazırlanması oldu. Tabii burada kendi başına bir araştırma konusu olabilecek bu konunun ayrıntılarına girmeyeceğim.

Bir yandan bu yarışmalar sırasında meslek camiasında şehir planlılığı formasyonunun sadece mimarlık formasyonu üstüne mi kazanılacağı, yoksa kendi başına bir formasyon mu olduğu konusunda başlayan tartışmalar; öte yandan Şehir Planlama eğitimi yapmış kişilerin sayısındaki artış, Esat Turak ve beni TMMOB içinde ayrı bir Şehir Planlama Odası kurulması konusunda ilk girişimleri başlatmaya itti. 1967 yılında bu girişimin ilk adımlarını attık. Tabii bu kolay olmadı, önemli dirençlerle karşılaştık. Danıştay'a gitmek zorunda kaldık. Şehir Plancıları Odası'nın ilk yönetim kurulu 24 Mart 1969'da çalışmaya başladı. Esat Turak ilk yönetim kurulu başkanı oldu. Esat Turak'ın kurucu çabalarından sonuncusu da böyle bir sonuç vermiş oldu. Oda o günden beri her geçen gün etkisini artırarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Aynı yıllar üniversite içinde de öğrenci hareketleri sürdü. ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Türkiye'de bu hareketlerin en yoğun olarak yaşandığı fakültelerden

biri oldu. Üniversite ve fakülte için de ilişkiler çok çatışmalı hale geldi. Bu gerilimli ortamda Esat Turak ve ben genellikle aynı çizgide kaldık, nitekim 1975 yılında üniversiteden uzaklaştırılan 25 kişi içinde de birlikte yer aldık. O sırada Ankara Belediye Başkanı Vedat Dalokay ODTÜ'den uzaklaştırılanların önemli bir kısmını Belediye Başkanlığı Danışma Kurulu içinde topladı. Bu kurul içinde Esat Turak Toplumcu Belediyeçilik Düşüncesinin gelişmesine katkıda bulunanlar arasında yer aldı.

Üniversiteden uzaklaştırılmamız üzerine açtığımız davaları kazanarak 1978 yılında Üniversite'ye geri dönüşümüzden kısa bir süre sonra emekli olarak kendi planlama bürosunu açtı. 1968-1979 yılları arasında 9 kadar küçük yerleşmenin planını yapmıştı. 1979-1991 arasında aralarında Van, Mardin, Aydın gibi orta boy kentlerin de bulunduğu 18 kentin daha imar planlarını yaptı. Bu son dönemde sıkı bir ilişkimiz olmadı. İkimiz de Oran'da oturuyorduk. Sık sık görüşmüyorduk ama, mahallenin dükkanlarında, manavlarında karşılaştığımızda, her zaman çok sıcak, sevgi sergileyen bir ilişki içinde konuşuyorduk.

SON VERİRKEN

Tek tek olaylardan uzaklaşarak bir değerlendirme yaptığımda, Esat Bey'in en önemli özelliğinin inandıkları ve düşündükleri konusunda inanılmaz derecede ısrarlı ve onlara inatla sahip çıkan kişiliği olduğunu görüyorum. Bir başka önemli özelliği, 'bilimsel olan'dan yana olmasıydı. Düşüncelerinde hep bilimselliği temsil edene sahip çıkıyordu. Özellikle onun mimar kökenli olduğu hatırlanırsa, bu özelliğinin önemi daha iyi anlaşılır. Mimarların her sorunun çözümünü mimarın yaratıcılığında gören yaklaşımı onun için geçerli değildi. O, bilimsel olanı hiç bir biçimde dışlamazdı. Tabii bir başka önemli özelliği hep gençlerden yana olmasıydı. Gençleri hep bir yerlere ittirmeye çalışan bir niteliği vardı. Hiç bir zaman kimsenin önünü kesen, bir yerleri kontrol etmeye çalışan biri olmadı. Yani hemen istifa edebilir, hemen ayrılabilirdi; bir makama, bir yere, kene gibi yapışan bir kişiliğe sahip değildi. Düşüncesinden ödün vermeyi hiç bir zaman kendine yakıştıramadı.

Kendisini saygıyla anıyorum.

GÖNÜL TANKUT'UN AKADEMİK KİMLİĞİ

MURAT BALAMİR*

Hocam, meslekdaşım, 'dostum' Gönül Tankut ile beraberliklerimiz 45 yıl içine dağılmıştır. Bunun son 25 yılında 'dostum' sıfatını kullanmaya başlamakla beni onurlandırmıştır.

Gönül Tankut'u özel bir insan yapan nedir?

Onun hangi özellikleri bizler için örnek alınacak değerler taşır?

Gönül Tankut bence öncelikle kültürler çokluğu sahibidir. Bu, yalnızca (Türkçe dışında) dünyanın üç ana dilini bilmesi ile ölçülebilecek bir özellik değildir. Bu kültürleri özümlemiş olması, pek çok başka kültür ve toplumsal ortamı da kolaylıkla kavrayıp çözümlene kapasitesi yaratmıştır. Bu onun plancılığında ve 'kültür bekliliği'nde gerekli olan güçlü bir altyapıdır.

Gönül Tankut'un ikinci temel özelliği, bence bu kültür çokluğu ile kendi kimliğini kaybetmek şöyle dursun, öz kültürünün değerini daha iyi kavrayan ve buna katkılar sağlayan bir kesin amaçlılığa sahip çıkmasıdır. Bu bilinçlilik, kimi akademik kimlik modellerini dışlamıştır:

Bir doktriner düşünce yapısının peşine düşüp, ya da buna bağlılığı varmış gibi görünüp kendisi için güç ve güvenlik sağlamaya çalışmak, onun akademik kimliği değildir.

Toptan/ perakende bilgi ithalatçılığı yolu ile akademik varlığını sürdürmek de one göre değildir. Altyapısı nedeniyle büyük kolaylıkla yapmış olabileceği bu modele de karşıdır. Bu herşeyden önce, içinde yer aldığımız ortam ve kültürü anlamaya çalışmayan ve hatta hor gören bir tutumdur. Gönül Tankut'un bakış açısı, küreselciliğin ve dış dünya misyonerliğinin aldığı çeşitli akademik kimlik modellerinden uzaktır.

Gönül Tankut'un misyonu ODTÜ'nün kuruluş manifestosu niteliğindeki metinler ve yasa gerekçesi ile örtüşür. İlginçtir ki, bunların gerisindeki düşüncelerin mimarı, bir meslekdaşı olan Charles Abrams'tır. Bu yaklaşım, evrensel süreçleri bilen, ancak kendi koşul ve yerel değerlerini yorumlayıp yeni sentezler kurabilen ve bunları

yönlendirebilen girişimci çabaları öngörür. Gönül Tankut'un uğraşısı da yerel değerleri araştıran, anlatan, öğreten, korunmasını gözetan çabalar olmuştur.

İşte bu açıdan ODTÜ öz değerlerini oluşturan bir varlığını kaybetti.

Bu değerlerin sürdürülmesini sağlamak ODTÜ'ye olduğu kadar, Gönül Tankut'a da gönül borcumuzdur.

9.5.2005

GÖNÜL TANKUT İÇİN

BAYKAN GÜNAY**

İnsanların ölümü kaçınılmaz, ölenle ağlayacağız, öldüğümüzde ağlayacaklar, doğanın yasaları böyle diyor. Ancak ölen kişileri yeniden üretebiliyor muyuz? Bence bu konunun üstünde durmak gerekir.

Sıraya koymaya çalışırsam; ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü öğretim kadrosundan Dünder Elbruz, Tarık Okyay, Tuğrul Akçura, Raci Bademli, Esat Turak, Ekmel Derya ve son olarak Gönül Tankut, yitirdiklerimiz... Yerlerini doldurabiliyor muyuz? Bu sorunun yanıtını kolay veremiyorum.

Çünkü eğitim - hem öğrenci, hem öğretmen olarak - ilginç bir süreç; çok sonra anlıyorsunuz sizi kimlerin etkilediğini, kimlere benzemeye çalıştığınızı, ya da bilinçaltınızın sizi nasıl davranmaya ittiğini. Eğer bir şey olduysanız mutlaka eğitim süreciniz ve birlikteliğiniz içinde herkesten bir şeyler alırsınız ve sonuçta kendinize bir yol bulursunuz.

Gönül Hanım'ın yaşamıdaki yerini bu bağlamda düşündüğümde, benim yönümü çizen kişiliklerden birisi olduğuna inanıyorum. Bireylerin varlıkları, bir arada olmanız, birlikte düşünmeniz sizi etkiliyor ve kimilerini ön plana çıkartıyorsunuz. Stüdyonun öğrencinin yaşamındaki yeri ayırıyor ve hocanızla ilişkiniz yüzyüzedir, biçim aradan kalkar. Eğitim sırasında, Gönül Hanım'dan stüdyo dersi değil, kentleşme ve planlama tarihi derslerini aldım; buna karşılık Gönül Hanım'ın varlığının ve kişiliğinin o dönemden beri beni etki altına aldığını düşünüyorum.

Gönül Hanım'a bu gözle baktığımda şu sorular aklıma takılıyor:

Tankut Arşivi

GÖNÜL TANKUT

(1932 İstanbul – 27 Nisan 2005, Ankara)

* Prof. Dr.; ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

** Doç. Dr.; ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.

İnsan olarak

Ben şimdi nereden bulacağım sarı saçlı, kırmızı yanaklı, allıklı, rimelli, rujlu hocamı?

Ben şimdi nereden bulacağım hasta yatağında (Sevgili Raci Bademli'nin ölümünden bir kaç gün önce yan odasında tedaviye alınmıştı) ilaçlarından çok rujunu ve allığını soran hocamı?

B. Günay Arşivi

B. Günay Arşivi

Hoca olarak

Ben şimdi nereden bulacağım, üç dili anadili gibi konuşan ve bunun yarattığı kültürel birikimi ve zenginliği öğrencilerine aktaran bir insanı?

Ben şimdi nereden bulacağım, internetsiz günlerde üçüncü sınıftaki bir tarih dersi için beni üç gün Karaman'a gönderen hocamı?

Ben şimdi nereden bulacağım ders vermeyi bir sanat, bir tiyatro sahnesi keyfine dönüştüren hocamı (reveranslar yapan, *o la la, par excellence* eşliğinde ders anlatan)?

Ben şimdi nereden bulacağım, bir kongre ya da sempozyumu üç gün izleyip konuşmaları toparlayacak, yorumlayacak ve yeni kavramlar geliştirecek hocamı?

Diğer taraftan, Gönül Hanım'ın meslek kadını olarak şehircilik, planlama, siyaset bilim ve mimarlık alanlarında yaptığı katkılar kanımca önemlidir. Kuramın yapıldığı bir dünyayı şehirciliğe aktarmış; koruma alanındaki katkısını planlama kuramı açısından incelersek, uzlaşmacılık ve sahip çıkma olgularını ön plana çıkartmıştır. Çoğu kişi Gönül Hanım'ı koruma ve tarih ile özdeşleştirir, oysa o bir şehircidir. Sanırım beni en çok etkileyen bu yönüdür; çoğunluğu mimar kökenli hocalarının içinde, şehircilik meselesinin ayırdına varmama en çok katkıda bulunan kişidir Gönül Tankut.

Mersin Üniversitesi tarafından düzenlenen 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 27. Kolokyumu'nda şehirciliğin anlamları üzerinde durmuş ve şu tanımları yapmışım:

"Eğer şehircilik sözcüğünün İngilizcesi *urbanism* ise bu sözcük Anglo-Sakson ve özellikle Amerikan sosyolojisinde "kültür"e gönderme yapıyor, kent olgusunun teknolojik ve sosyal süreçler arasında bir ilinti olduğunu vurguluyor. Kavramın Almanca karşılığı *Städtebau* ve şehri inşa etmek anlamına geliyor. Alman geleneğinde kentin mühendisliği çok önemli. Fransızca *urbanisme* sözcüğü ise, mühendisliğin yanısıra önemli ölçüde kentin mimarisini çağrıştırıyor. Aynı şeyi İtalyanca *urbanistica* deyiminde de bulmak olası. 19. yüzyılda kenti bir mühendislik ve mimarlık olarak gören ve günümüz Avrupa kentinin temellerini oluşturan şehircilik anlayışı, bu yüzyılın başında planlama sözcüğü ile tanışıyor. Ben kentsel araştırmaların ve planlamanın kimi bilimsel temellere oturtulabileceğini düşünüyorum, ancak şehircilik bence tümüyle bir yapma sanatı.

Kanımca şehircilik; mimarlığı, planlamayı, mühendisliği kapsayan bir alan. Ben şehirciliği KENTİ YAPMA

SANATI olarak yorumluyorum. Plancıların kullandığı UYGULAMA sözcüğünü çok basit buluyorum, çünkü şehircilik bir arazi kullanım planı çizip, daha sonra arazi düzenlemesi yapma eyleminin ötesindedir, **bir kültür ürünü üretme sorunsalı** üzerine oturmalıdır.”

Sürekli paradigma, sürekli yeni bir şeyler bulma uğruna şehirciliği unuttuğumuz dönemlerde Gönül Hanım bu konuda ısrarcı oldu. Zengin kültürünü planlamanın şehir boyutuna taşıdı ve şehirciliğin bir alanına daha da çok sahip çıktı. Tarihe bakmak, onun için bir iktisat, siyaset ve sosyolojinin ötesinde bir mekân üretme meselesini irdelemek ve bundan günümüz için dersler çıkarma alanıdır. Paradigmalara esir olmadan şehirciliğin kavramlarını geliştirmek için tarihe bakılmalıdır. Koruma da salt bir fiziksel ögeye indirgenemez, değişme kaçınılmazdır. Önemli olan değişimin kurallarını belirlemektir. Bu yönde korumaya baktı, yaşayan dokular içindeki Ben bunu önemsedim. Kendisinin plancı tarafı da güçlüydü, ancak o şehirciliğin önemli alanlarından birisi üzerinde yoğunlaştı, ömrünün sonuna kadar da koruma olgusunu bir kültür meselesi olarak sahiplendi.

Sanırım beni en çok etkileyen yönü buydu, herkese başsağlığı dilerken şu soruyu sormadan edemiyorum:

Ben şimdi nereden bulacağım sarı saçlı, kırmızı yanaklı, allıklı, rimelli, rujlu şehirci hocamı?

27.5.2005

FOR GÖNÜL TANKUT*

AYŞE GEDİK**

“Secondly, and no less, I am indebted to my thesis critic Assoc. Prof. Gönül Tankut. Since the day I enrolled in the graduate school, she has endlessly guided, encouraged, and supported me in my studies and in all my academic activities. She has the ability to trust her students and to encourage them to go beyond the currently feasible areas of research. She can instill in them courage and zest to believe that any fulfillment of knowledge is possible if tried hard enough. It is these qualities in her as a teacher which I was privileged to observe for the last three years (as her student, as her graduate student assistant, and as her friend) and which made this study possible.”

GÖNÜL TANKUT ÜZERİNE

İLHAN TEKELİ

ODTÜ ellinci kuruluş yıl dönümünü kutlamaya yaklaşırken, kurucu kadrosunu birer birer yitiriyor. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 1961 yılında yüksek lisans eğitimine TBMM'nin arka bahçesinde kurulu barakada, tam zamanlı üç yardımcı doçentle başlamıştı. Bunlardan Esat Turak'ın arkasından, Gönül Tankut'u da kaybetmiş bulunuyoruz. Sadece Rauf Beyru yaşamını sürdürüyor. Kendisine daha uzun yıllar sağlıklı yaşam diliyorum.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye yaşamaya başladığı hızlı kentleşmenin sorunlarına çözüm ararken, Charles Abrams'ın önerisiyle kentleşme sorunlarına eğilerek şehir ve bölge plancıları yetiştirmeye öncelik verecek bir üniversitenin kurulmasına karar vermişti. Böyle bir niyetle ODTÜ'nün kuruluşu başladığında, evdeki hesap çarşıya uymadı. İlk olarak kurulması istenen Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün eğitime başlaması beş yıl gecikmeyle olabildi. Bu gecikmenin başlıca nedenlerinden biri, yetmişmiş şehir ve bölge plancılarının sayısının azlığıydı. Şehir ve Bölge Planlaması diploması olanların sayısı, bildiğim kadarıyla, bir elin parmakları kadardı. Bu az sayıdaki plancıdan üçü ODTÜ'nün kuruluşunda yer alıyordu. Aralarında en genç ve deneyimsiz olanı Gönül Tankut'tu.

* From her MCP Thesis Acknowledgement page: Gedik, Ayşe (1971) Toward a Mathematical Intra-City Location Model for Squatter Housing in Turkey, METU Department of City Planning, Ankara.

** Prof. Dr.; Department of City and Regional Planning, METU.

Gönül Tankut Hasan Reşit Tankut'un (1891-1980) kızıydı. Hasan Reşit Tankut Cumhuriyet'in köktenci modernitesinin iki önderi Atatürk ve İnönü'nün yakınında bulunmuştu. Atatürk'ün daha sonra çok eleştirilecek olan Güneş-Dil teorisinin bilim dünyasında sözcülüğünü yapmıştı. Bunu yaparken de Türk Dil Kurumu'nun genel yazmanı olmuştu. İnönü döneminde de CHP'nin köycü kanadında yer almış, köyler için kalkınma programları geliştirmeye çalışmıştı. Uzun yıllar TBMM'de CHP milletvekilliği yapmıştı. Böyle bir aile, beklenileceği üzere, kızlarına iyi bir eğitim vermeye çalışmıştır. Tankut İsviçre Zürih'deki Eidgenössische Technische Hochschule'den *Dipl. Architekt* derecesi, daha sonra da Yale Üniversitesi'nden Şehir Planlama yüksek lisans derecesi almıştır. İngilizce, Fransızca ve Almanca dillerine hakimdi ve Türkiye'deki az sayıdaki şehir plancısından biriydi.

Türkiye'ye döndüğünde ODTÜ'nün kurulmakta oluşu, ona görev alabileceği bir yer hazırlarken onun yaşam çizgisini de büyük ölçüde belirlemiştir; adeta onun için bir kader olmuştur. 1961 yılında Şehir ve Bölge Planlama yüksek lisans programının ilk sınıfı içinde Tansu Şenyapılı ve İrem Acaroğlu'yla birlikte eğitime başladığım sırada tanıdığım Gönül Tankut ile 44 yıl sonra kaybettiğimiz Gönül Tankut'un çok farklı kişilikte olduğunu düşünüyorum. 1961 yılının Tankut'u dışa dönük, frapan giyinen, biraz kilolu ve hareketli bir kişiliğe sahipti. Hayatının son döneminde çok daha içe dönük, zayıflamış, artık frapan giyinmeyen, sakin bir kişiliğe sahip hale gelmişti. Bu değişme büyük ölçüde ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü içine kapalı bir yaşam öyküsü içinde gerçekleşti. Bölümün yaşadığı başarılar, geçirdiği krizler hep bu değişmeye katkıda bulundu.

Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'ne gömülü olan bu yaşam içinde Gönül Tankut'un bilimsel ilgi alanı da belli bir dönüşüm geçirdi. Başlangıçta Tankut mimar kökeniyle ve şehir planlama eğitimiyle kent tarihçiliği iddiasından çok tasarım iddiası taşıyordu. Stüdyo çalışmalarında görev alıyordu. Bölümün birinci döneminde bize kent tarihi dersini bir İngiliz öğretim üyesi vermişti. İkinci dönemden sonra kent

tarihi derslerini Gönül Tankut vermeğe başladı. Daha sonraki yıllarda ilgisi hep bu yöne kaymayı sürdürdü. Yeterlik çalışmasını "Selçuk Şehrinde Dış Mekanlar" konusunda, doçentlik çalışmasını ise "Nauplia" üzerinde yaptı.

Mimarlık Fakültesi'nin kuruluş yıllarında dünyadaki tüm mimarlık fakültelerinde olduğu üzere bir kişinin akademisi kariyerde ilerlemesi doktora derecesi almasına bağlı değildi. Gönül Tankut da Mimarlık Fakültesi'nin kuralları içinde doktora derecesini almadan profesörlük unvanını elde etmişti. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak zaman içinde mimarlık fakültelerinde de akademik kariyer için doktora derecesi bir zorunluluk haline geldi. Bu noktada Gönül Tankut belki yaşamındaki en iddialı girişimde bulundu. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde doktora çalışması yapmaya karar verdi. Bir profesör olarak Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki derslere devam etti, doktora yeterlik sınavını verdi. "Ankara: Bir Başkent'in İmarı" adlı doktora tezini yazdı. Bu tez 1991'de Yunus Nadi Ödülü'nü aldı. Daha sonraki yaşamında Gönül Tankut adeta bu çalışmasıyla özdeşleşmiş oldu. Siyasal bilimler alanındaki eğitimi ona yalnızca bir unvan getirmedi, aynı zamanda onun formasyonunda da önemli bir değişme yarattı.

Şehir plancılığı formasyonu yanı sıra tarihe ilgisinin artışı, Mimarlık Fakültesi'nde Restorasyon Bölümü'nün korumacılık konusunda yarattığı heyecan bir araya gelince Gönül Tankut'u kentsel koruma alanına yönlendirdi. 1975'ler sonrasında sürekli olarak Tarihi Çevre Koruması ile ilgili kurullarda yer aldı. ODTÜ dışındaki dünyayla ilişkisi büyük ölçüde bu kurullar aracılığıyla kuruldu. Yaşamında içe kapandığı dönemin onun belki de yaşamına anlam katan tek dışa açık penceresi bu arakesitte yapabildikleri oldu.

Kendisini saygıyla anıyorum.

Tankut Arşivi

GÖNÜL TANKUT BİBLİYOGRAFYASI

Yabancı Dil: İngilizce, Almanca, Fransızca

Öğrenim Durumu

Lisans: Eidgenössische Technische Hochschule (ETC), Zürih İsviçre, Dipl.Arçitekt (Y.Lisans)

Y.Lisans: Yale University, USA, Master of City Planning.

Doktora: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Ankara Üniversitesi.

Akademik ünvanları aldığı yıllar ve bulunduğu başlıca görevler:

Öğretim Asistanı olarak ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nde göreve başlar.

1959 Öğretim Görevlisi

1961 Yardımcı Profesör

1968 Doçent

1979 Profesör

1968-1969 ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanlığı

1972-1975 ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanlığı

1983-1993 ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanlığı

1993-1997 ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dekanlığı

Alanı: Koruma, Planlama, Kentsel Tasarım, Kentsel Politika

Anabilim Dalı: Şehir Planlama

Diğer Faaliyetler ve Sorumlulukları

* 4. Beş Yıllık Plan çalışmalarına ilişkin olarak, "Yerleşme, Bölgesel Gelişme, Kentleşme, Konut Özel İhtisas Komisyonu-Yerleşme, Bölgesel Gelişme, Kentleşme Alt Komisyonu" ile "Çevre Sorunları Özel İhtisas Komisyonu" Üyesi.

* Üniversitelerarası Tarihi Çevreyi Korumada Koordinasyon Kurulu Üyesi, 1975.

* Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurul Üyesi, 1979.

* Bakanlıklar arası Bursa Kenti Tarihi ve Doğal Sit Alanı Planlaması Çalışma Komisyonu Üyesi.

* 1982 5.Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlık çalışmaları ile ilgili olarak kurulan Bölgesel Gelişme Konusundaki Özel İhtisas Komisyonu Üyesi.

* Ankara İl Trafik Komisyonu Üyesi (1975-79).

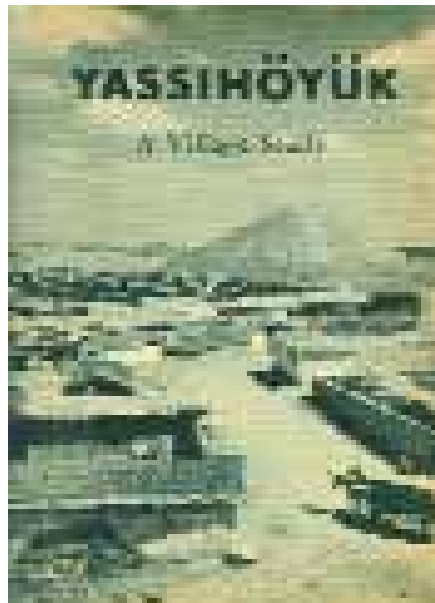
* Ankara Koruma Kurulu Üyesi.

* İTÜ Mimarlık Fakültesi Danışma Kurulu Üyesi.

* 1982. 1.Milli Kültür Şurası Mimarlık ve Tarihi Çevre Ana Komisyonu Üyesi.

* Çok sayıda doçentlik jürisi üyesi ve dil sınavı üyesi.

* Danıştay ve idare mahkemelerine çok sayıda bilirkişilik hizmetleri.

Kazandığı Ödüller

* Erzurum Yarışması, satın alma, 1966.

* Adana Yarışması, mansiyon, 1966.

* Salzburg American Studies in Europe Ödülü, 1973.

* Rockefeller Ödülü, 1983.

* Yunus Nadi Sosyal Bilimler Ödülü, 1991.

Yurtiçi ve Yurtdışı Üyesi Olduğu Bilimsel Kuruluşlar

Türk Sosyal Bilimler Derneği;

Ankara Enstitüsü Vakfı;

ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği.

Yayınları**a) Makaleler**

(1963) Ankara'da Gecekondu Problemi, *Mimarlık ve Sanat*, s: 7-8; 16-18.

(1963) Şehircilikte Planlama ve Plancının Kimliği, *Eğitim Araştırma Dergisi*.

(1971) La Ville Balkanique (kitap eleştirisi), *ODTÜ Gelişme Dergisi*.

(1972) Space Allocation for Squatter Housing in Ankara, *DGM Journal*.

(1974) Amerikan Gözü ile Yakınoğu Kentleri, *Mimarlık*, s: 8; 38-39.

(1975) Boğaziçi Koruma Kararı Üzerine, *Mimarlık*, s: 5; 30-32.

(1975) Urban Transformation in the Eighteenth Century Ottoman City, *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 1975, c: 1, s: 2; 247-262.

(1975) Tarihi Sit Korunması ve Kalkınma İlişkileri, *İTÜ MTRE Bülteni*, s: 4; 19-21.

(1979) Antalya Kaleiçi Sit Planlaması, *Mimarlık*, s: 284; 1979/1; 47-48.

(1979) Nauplia-Anadolu-Napoli-di-Romania, A Structural Analysis, *Art and Archaeology Research Papers Journal*.

(1981) Cumhuriyet Döneminin İlk Toplu İmar Deneyimi, *Amme İdaresi Dergisi*, c: 14, s: 4 (özel sayı), Aralık 1981; 113-119.

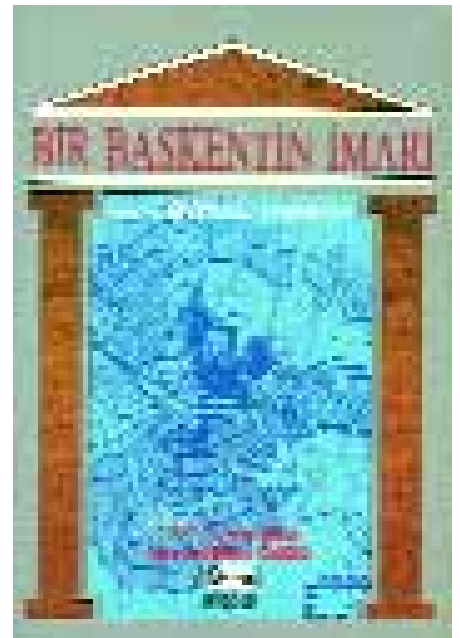
(1981) The First Attempt at Comprehensive City Planning in the Atatürk Period: Ankara, *Turkish Public Administration Annual*, vol.8.

(1988) 20. Yüzyılın Planlı Başkentleri: Canberra, Ankara, Brasilia, İslamabad, *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 15(1-2); 129-150.

(1988) Ankara'nın Başkent Olma Süreci, *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 1988, c: 8, s: 2; 93-104.

(1988) Şehircilik, Hukuk ve Yönetim Sorunları, *Planlama*, 88/2, Aralık 1988; 14-16.

(1998) Ankara'nın Planlı İmarı ve Şehir Mimarisi, *Mimarlık*, s: 284; 20-21.

(1998) Başkentin 75 Yıllık Geçmişi, *Liderler Mecmuası*, Creative Yayıncılık ve Tanıtım Şti., İstanbul; s: 9; 66-74.

(2000) Heracles Programı Üzerine, *Mimarlık*, s: 294, Ağustos 2000, 57.

(2002) Yeni Ufuklara: Kentler, *Bilim ve Teknik*, TUBİTAK, Aralık 2002 sayısı eki, Olgu Çalışkan, Tolga Levent ve Fikret Zorlu ile birlikte.

(2003) Doğal ve Tarihi Çevrenin Korunması: Sorunlar ve Olası Çözümler, *Bilim ve Ütopya*, s:105, Mart 2003, 30-31.

b) Kitap Bölümleri

(1967) Proposed Redevelopment; Medical School of University of Ankara, *Environmental Design*, Mars Matbaası, Ankara. (Doruk Pamir ile birlikte)

(1968) Exterior Space Complex in Medieval Anatolia, *Congress of Orientaliste Publication*.

(1973) *Çalışma ve Çalışma Dışı Zamanın Planlanması* (önsöz), ODTÜ Yayını.

(1973) Osmanlı Şehrinde Ticari Fonksiyonların Mekansal Dağılımı, 7. *Türk Tarih Kongresi*, Cilt 2, T.T.K. Yayını, Ankara; 773-779.

(1974) Application de la Stereophotogrammetrie Qericune a l'Etude d'un Monument Historique dans le Cadre d'un Ensemble Urbain Societe Francaise de Photogrammetrie.

(1976) Sempozyum Değerlendirmesi, *Ankara'nın Trafik Sorunları*, Trafik Hastanesi-Trafik Enstitüsü, Ankara.

(1976) Spatial Evolution of the Otoman City in Comparative Perspective, Engin Yenal ile birlikte, İstanbul.

(1977) Mimarlık ve Çevrebilimlerinde İkinci Kademe Eğitim - Şehir ve Bölge Planlama Örneği, *Mimarlıkta İkinci Kademe Eğitimi: Kuram, Araştırma, Uygulama Semineri 21-23 Mart 1977*, ODTÜ Yayını, İstanbul.

(1978) Tarihsel Perspektif İçinde Kentsel Çevrenin Değişimi, *İTÜ Şehircilik Enstitüsü Danışma Kurulu*, İstanbul.

(1983) Ankara Kent Planı Yarışmasına İlişkin Yeni Veriler; 23 Nisan 1928-30 Nisan 1929, *Prof. Fehmi Yavuz'a Armağan*, SBF Yayını; 79-90.

(1984) Jansen Planı Uygulama Sorunları ve Cumhuriyet Bürokrasisinin Kent Planına Yaklaşımı, *Tarih İçinde Ankara, Eylül 1981 Seminer Bildirileri*, der. Erdal Yavuz ve Ümit Nevzat Uğurel, ODTÜ Yayını; 303-320.

(1991) Planlama – Postmodernizm Yakınlaşmaları Üzerine Bir İrdeleme, 13.12.1991, *Şehir ve Bölge Planlama Bölümü 1991 Sonbahar Yarıyılı Seminer Programı*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını, Ankara; 97-105.

(1992) ODTÜ Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Planlama Bölümü Şehir Planlama Eğitimi, *Kent Planlama Eğitiminde Yeni Eğilimler Semineri*, 20-21 Şubat 1992, ODTÜ Yayını, Ankara; 65-66.

(1993) (Konuşmalar), *Amasya Günleri (26-27 Haziran 1993)*, TMMOB Mimarlar Odası Yayını, (1994) Ankara'nın İmar Hareketlerinde Öncü Rolü, *Ankara Konuşmaları*, der. Neriman Şahin, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayınları, Ankara; 108-117.

(1994) Erken Cumhuriyet Döneminde Şehir Mimarisi: Ankara, *Bir Başkentin Oluşumu / Ankara: 1923-1950*, der. Bayar Çimen ve Ferhat Babacan, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayını; 23-25.

(2001) Ankara İmar Planı Uygulaması'nın 1929-1939 Arasındaki Dikkat Çeken Verileri, *Tarih İçinde Ankara II – Aralık 1998 Seminer Bildirileri*, der. Yıldırım Yavuz, ODTÜ, Ankaralılar Vakfı, Ankara Enstitüsü Vakfı ve Ankara Sanayi Odası Yayını, Ankara; 9-16.

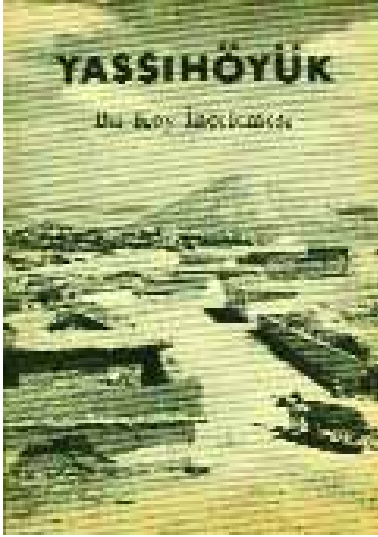
c) Konferans bildirileri, konferans ve açkötürüm konuşmaları

(1967) *Uluslararası XXVII. Şarkiyatlar Kongresi*, "Anadolu Selçuk Şehrinde Dış Mekan Kavramı" başlıklı bildiri, 13-27 Ağustos 1967, ABD, Ann Arbor.

(1973) *Şehirleşmenin Doğurduğu Ceza Adaleti Problemleri Sempozyumu*, "Sosyal Mekan ve Suç Potansiyeli" adlı bildiri, İstanbul Hukuk Fakültesi, 17-19 Aralık 1973, İstanbul.

(1973) *İstanbul Boğazı ve Çevresi Sorunlarına Ait Sempozyum*, 14-16 Kasım 1973, İstanbul.

(1973) *I. Enternasyonal Türkoloji Kongresi*, "Süleymaniye: A Systems

Approach" başlıklı bildiri, İstanbul Edebiyat Fakültesi Türkiyat Enstitüsü, 15-17 Ekim 1973, İstanbul.

(1974) *Güneydoğu Avrupa Etüdləri Grubu 3. Kongresi*, "Urban Transformation in 18th Century Ottoman City" başlıklı bildiri, Bükreş.

(1975) *Structure Sociale et Developpement Culturel des Villes Sud-Est Europeennes et Adriatiques aux 17°-18° Siecles*, "Spatial Distribution of Urban Activities in the Ottoman City" başlıklı bildiri, Association Internationale d'Etudes de Sub-Est Europeen, Bucharest.

(1975) *2000 Yılında İstanbul*, "Metropolitan Planlama Dinamizmi İçinde Tarihi Çevre Korunmasının Anlamı" başlıklı bildiri, İTÜ Şehircilik Enstitüsü, 6.Danışma Kurulu Toplantısı, İstanbul.

(1975) *Türkiye Yüksek Binalar Toplantısı*, "Çok Katlı Yapı - Kent İlişkisi" başlıklı bildiri, Türkiye Köprü ve İnşaat Cemiyeti, Ankara.

(1975) *Integrated Planning Workshop*, Ljubliana.

(1975) *The Structural Preservation of Historic Building and Monuments*, London.

(1976) *8. Türk Tarih Kongresi*, Osmanlı Kentel Çevresinde Izgara Plan İlişkileri, Ankara.

(1976) *Anadolu Uygarlıkları Müzesi*, Tarih Araştırmalarında Yeni Bilimsel Yöntemler, Ankara.

(1975) *SCUPAD Semineri*, "Human Scale Reconsidered in Restructuring the Key Qualities of Urban Life" başlıklı bildiri, Almanya.

(1976) *Almanya Federal Cumhuriyetinde Şehir Planlaması ve Geliştirilmesi Problemleri Semineri*, Almanya.

(1977) *Kentleşme Semineri*, "Urbanization-Industrialization and Its Impact on the Urban Structure" başlıklı bildiri, Khartoum, Sudan.

(1977) *Mimarlıkta İkinci Kademe Eğitimi, Kuram, Araştırma, Uygulama Semineri (21-23 Mart 1977)*, "Mimarlık ve Çevrebilimlerinde İkinci Kademe Eğitimi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Örneği" başlıklı bildiri, ODTÜ, Ankara.

(1979) *Kent Üniversitesi*, "Urban Conservation Problems in Turkey" başlıklı bildiri, 3-4 Temmuz 1979, İngiltere.

(1980) *4.Kentsel Bölgesel Araştırmalar Konferansı*, "Cost of Urban Growth" başlıklı bildiri, 2-6 Haziran 1980, Paris.

(1981) *1st International Congress of Major Cities Plenum*, Mexico City.

(1981) *Adana'nın Kentleşme Sorunları ve Çözümleri Paneli*, Adana.

(1983) *Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarisi Bölümü*, çalışmaları ile ilgili konferans, Adana.

(1983) *Seminer*, "Demonstrative Example for a Parasolution - Batkent Ankara" başlıklı bildiri; 12-16 Mayıs 1983, Fransa.

(1988) *ODTÜ KAM Semineri*, "Geleneksel Konut Çevrelerinin Korunması, Sorunların Evrimi" başlıklı bildiri.

(1990) *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurultayı (14-16 Mart 1990)*, "Koruma Eğitimi, Sosyal ve Ekonomik Yönü" başlıklı bildiri, Kültür Bakanlığı Yayını.

(1991) *Atatürk'ün 110 Yaşında ODTÜ Ulusal Sempozyumu*, "Atatürk Döneminde Ankara" başlıklı bildiri.

(1996) *Kent Kimliği Yuvarlak Masa Toplantısı*, *Ada Kentliyim*, y:2, s.:96/2.

c) **Kitaplar ve Kitapçıklar**

(1965) *Yassihöyük; A Village Study*, (Rauf Beyru ile birlikte alan araştırması sorumlusu) USAID Ankara Yayını, Ankara. (Türkçe ve İngilizce ayrı basım)

(1973) *Markov İşleminin Göç Tahmininde Uygulanması*, TÜBİTAK YAE Yayını, Ankara. (Ömer Saatçioğlu ile birlikte).

(1975) *Yeşil Alanlar*, Çevre Koruma ve Yönlendirme Derneği.

(1975) *2000 Yılında İstanbul*, İTÜ Şehircilik Enstitüsü.

(1975) *Tarihi Sit Korunması*, Rotary Club Yayını.

(1975) *Çok Katlı Yapı - Kent İlişkisi*, Türkiye Köprü ve İnşaat Cemiyeti.

(1976) *Almanca Kursu El Kitabı*, *Lingaphone Institute*, İstanbul.

(1977) Kentsel Çevre *Geometrik Plan İlişkileri*, Aynak Yayınevi, Ankara.

(1979) *Nauplia-Anabolu-Napoli-di-Romania, A Structural Analysis*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi, Ankara.

(1990) *Mahalli İdareler Çevre El Kitabı Çevre Projesi (Tarihi Çevrenin Korunması)*

(1993) *Ankara, Bir Başkent'in İmarı*, Anahtar Kitaplar, İstanbul.

Yayınlanmamış çalışmalar

(1970) *The Seljuk City*, Ankara, (Mimeo)

(1979) *İnsan Hakları Açısından Türkiye'deki Terorizm: Sistematik Bir Yaklaşım*, basılmamış doktora çalışması.

Aldığı Burslar

(1966) DAAD Araştırma Bursu, Tez Araştırması.

(1971-72) Fullbright Research Fellowship / Berkeley, California / 12 ay.

(1973) American Studies - Salzburg Scholarship / Salzburg / 23 gün.

(1972) Aspen Institute Scholarship / Aspen, Colorado / 21 gün.

(1973) Exchange Visitors Fellowship-British Council / London / 15 gün.

Araştırmalar

(1964) Niğde İli Turistik Planlama Raporu.

(1964) Ankara Tıp Fakültesi Gelişme ve Reorganizasyon Projesi.

(1965) İhlara Vadisi Planlaması.

(1965) İlkokul Sorunu için Değişik bir Çözüm Araştırması - Sosyal Planlama Dairesi Deep Projesi.

(1966) Ulus, Alt Geçit Projesi (I. ve II. aşama).

(1967) Dinar İmar Planı..

(1976) Yenikent Kooperatifi: Yeni Yerleşme Niteliği Gösteren Toplu Konut Girişimleri Çözümleme ve Yönlendirme Raporu, (Murat Balamir ve Tamer Gök ile birlikte)

(1977) Uludağ Milli Parkı İkinci Bölge Gelişim Planı, ODTÜ Uygulamalı Araştırmalar Projesi, (Tamer Gök ve Murat Balamir ile birlikte)

(1978) Antalya Kale İçeri Koruma İmar Planı, (Murat Balamir ve Özcan Esmer ile birlikte)

(1980) Hollanda Kraliyet Araştırma Enstitüsü, 29 Haziran-7 Temmuz 1980.

(1982) Ankara İmar Planlaması Tarihi Etüdü.

(1983) Türkiye Mısır Kültürel Değişim Programı Uyarınca Yüksek Öğretim Sistemlerini İnceleme-Araştırma Gezisi, Mısır.

(1988) Türkiye'de Kentsel Standartlar Araştırması, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Projesi, (Melih Ersoy ve Çetin Gökso ile birlikte)